

N:o 63.

Af herr **H. Hedlund**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till bestämmelser, åsyftande att trygga omröstningens hemlighet vid riksdagsmannaval.*

Riksdagsordningen föreskrifver i § 25, att riksdagsmannaval »böra med slutna sedlar förrättas», hvarjemte »märkta» sedlar, i enlighet härmed och i öfverensstämmelse med § 75 i samma grundlag, kasseras. Syftet med dessa bestämmelser är att trygga omröstningens hemlighet och dermed den väljandes frihet att följa sin öfvertygelse.

Det anförda grundlagsstadgandets afsigt är dock icke bragt i uppfyllelse, så länge valanordningarna i öfrigt förblifva vid hvad som för närvarande är brukligt och bestämdt. Den kan gäckas på åtskilliga sätt, framför allt och i väsentlig grad genom användningen af *färgade valsedlar*, i det sedlar af viss färg tillhandahållas, hvilka upptaga en särskild kandidat eller kandidatlista och hvilka framstå såsom uttryck för ett partis eller ock en enskild persons mening och önskan. Den, som använder en sådan sedel, kan i sjelfva verket anses rösta öppet på deri upptagna namn; den, som ej använder den vid valet, blir åtminstone misstänkt för att undvika namnet, då han undviker sedeln. Sådant kan svårligen undgås, så länge röstsedlarne, såsom hos oss är bruk, aflennas blottade. Och dermed är gärdet uppgifvet åt otillbörliga inflytelser af olika slag på den väljandes fria vilja, påverkningar af fruktan och af hänsyn, hvilka grundlagen med sitt påbud om slutna omröstning just velat förekomma.

Att färgade valsedlar äro tillåtna, derpå finnes ett högsta domstolens utslag från det bekanta Stockholmsvalet 1887. Detta val öfverklagades af flere personer och med anförande af olika grunder. Bland annat anfördes

besvär hos öfverståthållareembetet af herr Hjalmar Branting, hvilken — enligt Nytt Juridiskt Arkiv för 1887 sidd. 375 ff. — grundade sin klagan derpå, att en mängd bland de af magistraten godkända valsedlar blifvit tryckta dels å grönt och dels å blått papper, samt yrkade, att samtliga dessa valsedlar på färgadt papper måtte kasseras och, sedan detta iakttagits, ny röstsammanräkning verkställas. Han erinrade om föreskriften i 25 § riksdagsordningen, att val borde med slutna sedlar förrättas.

Magistraten upplyste i afgifvet utlåtande beträffande dessa anmärkningar, att vid valet afgifvits 44 valsedlar, tryckta å grönt papper, och 79 valsedlar, tryckta å blått papper, men att mot dessas giltighet anmärkning icke blifvit af någon bland valmännen under valförrättningen framställd. — —

Öfverståthållareembetet yttrade i utslag den 13 oktober 1887, att öfverståthållareembetet funne Brantings besvär icke föranleda ändring i magistratens beslut.

Besvären fördes vidare till högsta domstolen, hvilken förklarade den 16 november 1887: Vidkommande den af Branting hos öfverståthållareembetet framställda anmärkning, så, emedan den omständigheten, att till en del af de vid ifrågavarande val afgifna valsedlar användts färgadt papper, icke föranledde till dessa valsedlars ogillande, blefvo de i denna del anförda besvär af högsta domstolen lemnade utan afseende.

Utslaget gafs enigt i detta stycke.

Senast vid valet till Första Kammaren sistlidne höst förekommo färgade sedlar vid åtminstone två tillfällen, i det att vid valet i Göteborgs och Bohus läns landsting hade anskaffats gula och vid valet i Hallands läns landsting röda valsedlar, upptagande den ene kandidatens namn.

Äfven om högsta domstolen ansett sig icke kunna, på grund af gällande bestämmelser, underkänna färgade valsedlars giltighet, framstår dock deras verkliga karakter af märkta, om man tänker sig blott en enda färgad sedel afgifven bland idel hvita. Å andra sidan skiljer sig ett antal sedlar, märkta på yttersidan med ett alldeles likformigt tecken, exempelvis en tryckt bokstaf, i afseende å igenkänlighet i ingen mån från ett motsvarande antal sedlar af viss färg. Och dock skulle de förra ofelbart kasseras, medan de senare godkännas.

Det är ej heller osannolikt, att högsta domstolens ofvan omtalade utslag hade utfallit annorlunda, derest icke ett gillande af detta klagomål skulle hafva medfört som följd, att handskrifna sedlar på linieradt papper, skrifpapper af olika färgskiftningar o. s. v., hvilka man är van att betrakta som laggilla, då »också» borde hafva kasserats.

Ett blott och bart förbud att använda färgadt papper till valsedlar fyller ej ändamålet. Utväg finnes alltid att kontrollera röstgifningen, så länge

den väljande är under allmänhetens ögon från det han tager sin röstsedel, tills han aflemnar den. Ett dylikt förbud kunde icke heller gerna tillämpas, der, såsom hos oss, valet ej är inskränkt till vissa på förhand anmälda kandidater, der i somliga fall ett flertal riksdagsmän samtidigt väljas i samma valkrets, hvilket medför kombinationer af olika kandidater, och der af dessa orsaker alltid måste förekomma handskrifna röstsedlar.

I andra land har man också gått till väga på annat sätt för att trygga omröstningens hemlighet. För att taga det oss närmast liggande exemplet, förfarandet i *Norge*, föreskrifver Lov om Tillæg til og Forandringer i Lov angaaende Mandtallene m. V. af 14:de juni 1828, utfärdad 1 juli 1884, bland annat följande:

”§ 3. Formanden eller en anden af Valgbestyrelsens Medlemmer leverer ved Opraabet enhver af de fremmødende Stemmeberettigede en med offentlig Stempel forsynet Konvolut og anviser ham et afsondret Rum i Valglokalet, hvor han, useet af Alle, i en ham indrømmet passende Tidsfrist indlægger sin Stemmeseddel i den modtagne Konvolut, som han derpaa nedlægger i en paa Valgbestyrelsens Bord hensat Urne.

”§ 4. Konvolutterne, der benyttes, maa være ens af Størrelse, Form og Farve samt ugjennemsigtige, og paaligger det Valgbestyrelsen at paase, at de ved Nedlæggelsen i Urnen intet Særkjende har.

”De i Konvolutterne indlagte Stemmesedler skulle være af hvidt Papir og uden Underskrift eller vedhæftet eller paaført Mærke.

”Dersom nogen Stemmegivers Konvolut og Stemmeseddel ikke fyldestgjør de i nærværende Lov givne Forskrifter, kasseres Stemmesedlen som ugyldig.

”Forefindes i nogen Konvolut flere Stemmesedler, bliver samtlige disse at kassere.”

Genom kongl. resolution af 6 mars 1885 bemyndigades justitiedepartementet att vidtaga nödiga åtgärder till anskaffande af valurnor och konvolut till samtliga valdistrikt äfvensom till att afgifva de närmare bestämmelser, som genomförandet af de nya föreskrifterna kunde kräfva. Kostnaderna för anskaffandet af valurnor och konvolut samt för vallokalerens inredning skulle, efter departementets anvisning, bestridas af de för tillfälliga och oförutsedda utgifter beviljade medel.

I cirkulär till amtmännen af 7 oktober 1884, hvori justitiedepartementet utbad sig åtskilliga upplysningar i anledning af genomförandet af lagen 1 juli 1884, meddelades det bland annat:

”I stortingets konstitutionskomité's utlåtande (motiveringen till lagen) uttalades: ”Det är sjelfklart, att det i de flesta valkretsar varder nödigt att

anskaffa flere afskilda rum, på det att valet må kunna förrättas med nödig skyndsambet. I somliga af våra största valkommuner måste till och med ett icke ringa antal anskaffas. Att gifva någon föreskrift om antalet rum, afpassadt i förhållande till antalet röstberättigade, anser komitén icke vara nödigt. Vederbörande valbestyrelse skall i detta hänseende hafva att vidtaga nödiga åtgärder.”

»Under debatterna i stortinget, rörande lagen, anfördes, att man antog, det den anförda bestämmelsen om ett afskildt rum i vallokalen, hvad landsbygden vidkommer, skulle kunna i de flesta kyrkor genomföras antingen derigenom, att de röstande, efter att hafva mottagit sitt konvolut, gå omkring altaret och bakom detta lägga sin röstsedel i konvolutet — om så är nödigt, efter det rummet bakom altaret blifvit afstängdt genom ett förhänge eller dylikt — eller genom att sakristian användes som sådan afstängd lokal. Om sådana åtgärder icke kunde vidtagas på grund af lokalens beskaffenhet, eller på grund af de röstandes stora antal vore otillräckliga, så att flere afskilda rum i vallokalen blefve nödiga, antogs det, att ifrågavarande bestämmelse kunde fullgöras genom att i vallokalen anbringa skärmar, förhängen eller dylikt. Derjemte framhölls af flere talare, att bestämmelsen i lagens § 3 bör så förstås, att valmännen skola hafva sina röstsedlar färdiga, när de vid uppropet skola gå fram och inlägga dem i konvolutet, så att de alltså ej hafva tillåtelse att skriva sina röstsedlar i det afstängda rummet.

»Departementet antager, att valförrättningen i de valkretsar, der det är så många röstberättigade, att valbestyrelsens ordförande icke lämpligen kan utföra samtliga de under röstafgifningen förekommande handlingar, rättast bör försiggå så, att valbestyrelsens ordförande eller efter omständigheterna en annan af valbestyrelsen, allt efter som de röstberättigade efter upprop komma fram till valbestyrelsens bord, lemnas åt hvarje väljare ett af de anordnade valkonvoluten, att väljaren derefter passerar in i det åt honom anvisade afskilda rummet, att han derpå, efter att hafva derinne inlagt sin röstsedel i valkonvolutet, åter och helst på en annan väg passerar förbi valbestyrelsens bord och nedlägger konvolutet i en der stäld urna, sedan han först genom att framvisa konvolutets båda sidor för en vid urnan sittande medlem af valbestyrelsen, har visat, att konvolutet icke har något märke. Så snart väljaren lemnat det afskilda rummet, skall en ny väljare efter fortsatt upprop kunna erhålla konvolut och hänvisas till samma rum. Derest i vallokalen finnas eller anordnas flere afskilda rum, hvilket antagligen varder af nöden öfverallt, der ett något större antal röstberättigade finnes, antages uppropet kunna fortsättas, så snart ett af de afskilda rummen varder ledigt.»

Ofvanstående är återgifvet för att i enskildhet visa, huru valförrättningen för närvarande tillgår i Norge. Andra förhållanden kunna i vårt land delvis föranleda annat tillvägagående.

I *England*, hvarifrån de norska bestämmelserna närmast torde vara hemtade, är man ännu noggrannare. I detta land får valet ske endast mellan de intill en viss tid hos vederbörande myndighet anmälde kandidater. Valmyndigheten låter sjelf trycka valsedlarne, alla fullständigt likformiga och upptagande kandidaternas namn. Hvarje väljande mottager vid valbordet af valförrättaren en sedel med kuvert, går derpå in i det afstängda rummet, förprickar här med ett stift namnet på den kandidat, han vill rösta på, inlägger sedeln i kuvertet, går ut i vallokalen och aflemnar sin röst.

Då nu en rösträttsreform synes förestå, hvilken, äfven om man tillsvidare stannar vid 500-kronostrecket, i allt fall eger den betydelsen att gifva mängden af industriella arbetare i vårt land den rätt att delta i val till Andra Kammaren, denna samhällsklass i öfvervägande mån saknar, måste det anses angeläget, att sådana bestämmelser träffas, som sätta dem i stånd att utöfva sin valrätt i möjligaste mån sjelfständigt och fritt från påtryckning af arbetsgifvare eller kamrater.

På grund af det anförda hemställes,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, åsyftande att på tillfredsställande sätt trygga omröstningens hemlighet vid riksdagsmannaval.

Stockholm den 25 januari 1893.

Henrik Hedlund.
